

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPUSLORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांकाशिवाय (Seat No.) इतर काहीही लिहू नये.

Q.1 **Attempt ANY ONE of the following:** [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर लिहा:
A) Discuss the functions of NABARD.
नाबार्डच्या कार्याची चर्चा करा.
B) Explain the meaning and types of NBFCs.
एन. बी. एफ. सी (NBFCs) अर्थ आणि प्रकार स्पष्ट करा.

Q.2 **Attempt ANY ONE of the following:** [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर लिहा:
A) Enlist the functions of a Central bank.
मध्यवर्ती बँकेची कार्य सूचीबद्ध करा.
B) Discuss the objectives of monetary policy.
मौद्रिक धोरणाच्या उद्दिष्टांवर चर्चा करा.

Q.3 **Write Short Notes: (ANY TWO)** [10]

टिपा लिहा: (कोणतेही दोन)
A) Commercial banks
व्यापारी बँका
B) Growth of NBFCs
बिगर वित्तीय संस्थाची वृद्धी
C) Instruments of monetary policy
मौद्रिक धोरणाची साधने
D) Implementation of monetary policy in India
भारतातिल मौद्रिक धोरणाची अंमलबजावणी

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPUSLORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांकाशिवाय (Seat No.) इतर काहीही लिहू नये.

Q.1 **Attempt ANY ONE of the following:** [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर लिहा:
A) Discuss the functions of NABARD.
नाबार्डच्या कार्याची चर्चा करा.
B) Explain the meaning and types of NBFCs.
एन. बी. एफ. सी (NBFCs) अर्थ आणि प्रकार स्पष्ट करा.

Q.2 **Attempt ANY ONE of the following:** [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर लिहा:
A) Enlist the functions of a Central bank.
मध्यवर्ती बँकेची कार्य सूचीबद्ध करा.
B) Discuss the objectives of monetary policy.
मौद्रिक धोरणाच्या उद्दिष्टांवर चर्चा करा.

Q.3 **Write Short Notes: (ANY TWO)** [10]

टिपा लिहा: (कोणतेही दोन)
A) Commercial banks
व्यापारी बँका
B) Growth of NBFCs
बिगर वित्तीय संस्थाची वृद्धी
C) Instruments of monetary policy
मौद्रिक धोरणाची साधने
D) Implementation of monetary policy in India
भारतातिल मौद्रिक धोरणाची अंमलबजावणी

--	--

Time: 02 hr

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 **Answer the following question: (ANY TWO)**

[15]

कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Discuss the nature and scope of Demography

लोकसंख्याशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.

B) Examine the Malthusian theory of population.

माल्थसचा लोकसंख्या सिद्धांत स्पष्ट करा.

C) Discuss the features of the Indian population.

भारतीय लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये यावर चर्चा करा.

Q.2 **Answer the following question: (ANY TWO)**

[15]

कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) What is Crude Birth Rate? Explain its significance with reference to demography.

स्थूल जन्मदर म्हणजे काय? लोकसंख्याशास्त्राच्या संदर्भात त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

B) Define nuptiality and its impact on fertility.

विवाहदर (Nuptiality) म्हणजे काय? त्याचा प्रजननक्षमतेवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

C) Discuss the factors affecting fertility rates.

प्रजननदरावर परिणाम करणारे घटक यावर चर्चा करा.

Q.3 **Answer the following question: (ANY TWO)**

[15]

कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain meaning and types of migration in detail.

स्थलांतराचा अर्थ व प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

B) Highlight the problems of urbanization in India.

भारतातील नागरीकरणाच्या समस्या अधोरेखित करा.

C) Discuss the trends and patterns of urbanization in India.

भारतातील नागरीकरणा ची प्रवृत्ती व रचना यावर चर्चा करा.

Q.4 **Answer the following question: (ANY TWO)**

[15]

कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Discuss the salient features of the 2011 census in India.

भारतातील 2011 जनगणनेच्या प्रचलित वैशिष्ट्याची चर्चा करा.

B) Describe the shift in policy focus from population control to family welfare in India.

भारतामध्ये लोकसंख्या नियंत्रणावरून कुटुंबकल्याण धोरणाकडे झालेल्या बदलाचे वर्णन करा.

C) Discuss the importance of Family Welfare Programmes in India.

भारतातील कुटुंबकल्याण कार्यक्रमांचे महत्त्व यावर चर्चा करा.

५६०४०२

--	--

Time: 02 hr

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 **Answer the following question: (ANY TWO)**

[15]

कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Discuss the nature and scope of Demography

लोकसंख्याशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.

B) Examine the Malthusian theory of population.

माल्थसचा लोकसंख्या सिद्धांत स्पष्ट करा.

C) Discuss the features of the Indian population.

भारतीय लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये यावर चर्चा करा.

Q.2 **Answer the following question: (ANY TWO)**

[15]

कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) What is Crude Birth Rate? Explain its significance with reference to demography.

स्थूल जन्मदर म्हणजे काय? लोकसंख्याशास्त्राच्या संदर्भात त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

B) Define nuptiality and its impact on fertility.

विवाहदर (Nuptiality) म्हणजे काय? त्याचा प्रजननक्षमतेवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

C) Discuss the factors affecting fertility rates.

प्रजननदरावर परिणाम करणारे घटक यावर चर्चा करा.

Q.3 **Answer the following question: (ANY TWO)**

[15]

कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain meaning and types of migration in detail.

स्थलांतराचा अर्थ व प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

B) Highlight the problems of urbanization in India.

भारतातील नागरीकरणाच्या समस्या अधोरेखित करा.

C) Discuss the trends and patterns of urbanization in India.

भारतातील नागरीकरणा ची प्रवृत्ती व रचना यावर चर्चा करा.

Q.4 **Answer the following question: (ANY TWO)**

[15]

कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Discuss the salient features of the 2011 census in India.

भारतातील 2011 जनगणनेच्या प्रचलित वैशिष्ट्याची चर्चा करा.

B) Describe the shift in policy focus from population control to family welfare in India.

भारतामध्ये लोकसंख्या नियंत्रणावरून कुटुंबकल्याण धोरणाकडे झालेल्या बदलाचे वर्णन करा.

C) Discuss the importance of Family Welfare Programmes in India.

भारतातील कुटुंबकल्याण कार्यक्रमांचे महत्त्व यावर चर्चा करा.

५६०४०२

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Fill in the Blanks and rewrite the sentence: [12]

i) Pioneer sex researcher Alfred Kinsey argued that _____ should be viewed as a continuum.
 A) gender identity B) sexual orientation C) sexual intercourse

ii) An incision made to enlarge the vaginal opening during delivery is called _____.
 A) Episiotomy B) Cesarean delivery C) Fetal monitoring

iii) Attitudes towards _____ are typically more lenient for males than for females.
 A) sexual conduct B) drugs C) masturbation

iv) A restriction of oxygen during birth, which may cause brain damage, is known as _____.
 A) Hypoxia B) Anemia C) Anoxia

v) Baron- Cohen argues that children with _____ have what he calls an “extreme male brain.”
 A) ADHD B) autism spectrum disorder C) lateralization

vi) The “husband-coached childbirth” approach, discouraging medical interventions, is called _____.
 A) Hypnobirthing B) Bradley method C) Lamaze

vii) _____ is the awareness that people are permanently males or females, depending on fixed, unchangeable biological factors.
 A) gender schema B) gender constancy C) gender roles

viii) The smallest unit of language that carries meaning is _____.
 A) Phoneme B) Morpheme C) Syntax

ix) Piaget suggests that _____ and thinking are tightly interconnected.
 A) cognition B) maturation C) language

x) In Ainsworth’s Strange Situation, children who use their mother as a base and are comforted when she returns display _____.
 A) Avoidant attachment B) Ambivalent attachment C) Secure attachment

xi) The _____ changes of puberty not only trigger the maturation of sexual organs but also produce a new range of feelings in the form of sexuality.
 A) hormonal B) personality C) cognitive

xii) The cognitive stage (7–12 yrs) marked by logical thinking is _____.
 A) Preoperational B) Concrete operational C) Sensorimotor

Q.2 Answer of the following: (ANY ONE) [12]

1) Describe the normal process of labor and explain the events that occur in the first few hours of a newborn’s life.

2) Describe Piaget's sensorimotor stage of cognitive development. (P.T.O)
[12]

Q.3 **Answer of the following: (ANY ONE)** [12]

- 1) Explain Piaget's stage of Preoperational Thinking and evaluate it.
- 2) Explain Zone of Proximal Development and Scaffolding and evaluate Vygotsky's theory of Cognitive Development.

Q.4 **Write Short Notes on: (ANY THREE)** [12]

- 1) Diverse family and care arrangements affect children in middle childhood.
- 2) Vygotsky's interpretation of cognitive development during middle childhood.
- 3) Learning disability
- 4) Physical and mental health concerns of school-age children.
- 5) Course of motor development in middle childhood.

Q.5 **Write Short Notes on: (ANY THREE)** [12]

- 1) Anorexia and Bulimia Nervosa.
- 2) Determinants of sexual orientation.
- 3) Development of self-concept and self-esteem in adolescence.
- 4) The risk of and factors explaining the drop in teenage pregnancies
- 5) Erikson's psychosocial theory of development and identity formation on adolescents.

ଓঞ্চ•ঘৰ

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) Attempt **ANY TWO** questions from the following.
खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
2) **Attempt Sub-Question A or B from Q1 and Q.2.**
प्रश्न १ ते प्रश्न २ मध्यन उपप्रश्न अ किंवा ब सोडवा.
3) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
4) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 A) Write a detail note on digital messaging and campaign strategies. [15]

अ) डिजिटल संदेश आणि मोहिमेच्या धोरणावर सविस्तर टिपण लिहा.

OR

B) Explain the concept and key elements of Digital advocacy. [15]
Describe the examples of digital advocacy in India.

ब) डिजिटल पुरस्काराची (Digital advocacy) संकल्पना आणि मुख्य घटक स्पष्ट करा. भारतात डिजिटल पुरस्काराची उदाहरणे विशद करा.

Q.2 A) Discuss the concepts of Privacy, Surveillance and Misinformation. [15]

अ) गोपनीयता, पाळत ठेवणे आणि चुकीची माहिती यांच्यातील परस्परसंबंधांवर चर्चा करा.

OR

B) Write a detail note on political communication. [15]

ब) राजकीय संवादावर सविस्तर टिपण लिहा.

Q.3 **Write Short Notes on: (Any THREE)**

टीपा लिहा (कोणत्याही तीन)

A) Role of Social Media Platforms अ) समाज माध्यम मंच [05]

B) Misinformation on social media ब) समाज माध्यमांवरील चुकीची माहिती [05]

C) Functions of police क) पोलिसांचे कार्य [05]

D) Political campaigns ड) राजकीय मोहिमा [05]

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) Attempt **ANY TWO** questions from the following.
खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
2) **Attempt Sub-Question A or B from Q1 and Q.2.**
प्रश्न १ ते प्रश्न २ मध्यन उपप्रश्न अ किंवा ब सोडवा.
3) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
4) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 A) Write a detail note on digital messaging and campaign strategies. [15]

अ) डिजिटल संदेश आणि मोहिमेच्या धोरणावर सविस्तर टिपण लिहा.

OR

B) Explain the concept and key elements of Digital advocacy. [15]
Describe the examples of digital advocacy in India.

ब) डिजिटल पुरस्काराची (Digital advocacy) संकल्पना आणि मुख्य घटक स्पष्ट करा. भारतात डिजिटल पुरस्काराची उदाहरणे विशद करा.

Q.2 A) Discuss the concepts of Privacy, Surveillance and Misinformation. [15]

अ) गोपनीयता, पाळत ठेवणे आणि चुकीची माहिती यांच्यातील परस्परसंबंधांवर चर्चा करा.

OR

B) Write a detail note on political communication. [15]

ब) राजकीय संवादावर सविस्तर टिपण लिहा.

Q.3 **Write Short Notes on: (Any THREE)**

टीपा लिहा (कोणत्याही तीन)

A) Role of Social Media Platforms अ) समाज माध्यम मंच [05]

B) Misinformation on social media ब) समाज माध्यमांवरील चुकीची माहिती [05]

C) Functions of police क) पोलिसांचे कार्य [05]

D) Political campaigns ड) राजकीय मोहिमा [05]

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hour

Max. Marks. 60

Note: 1) Attempt **ANY FOUR** questions.

कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांक वगळता काहीही लिहू नका.

Q.1 Who is a 'migrant'? Write a detailed note on the factors and types of [15] migration.

'स्थलांतरित' कोणाला म्हणतात? स्थलांतराची कारणे व प्रकार यांवर सविस्तर नोंद लिहा.

प्रश्न १

Q.2 What is a Carbon Footprint? What are the indicators of carbon [15] footprint? How can you reduce your carbon footprint?

कार्बन फूटप्रिंट म्हणजे काय? कार्बन फूटप्रिंटची निदर्शके कोणती? आपण आपला कार्बन फूटप्रिंट कसा कमी करू शकतो?

Q.3 Why are open spaces important in a city? Write about the lack of [15] open spaces in Mumbai.

शहरामध्ये मोकळ्या जागा का महत्वाच्या असतात? मुंबईतील मोकळ्या जागांच्या अभावाबद्दल लिहा.

Q.4 What is the importance of medical ethics? Explain with examples. [15]

वैद्यकीय नीतिशास्त्राचे महत्व काय आहे? उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

Q.5 What does 'SRA' stand for? What is the role of 'SRA' in Mumbai's [15] urban governance?

'SRA' चे पूर्ण रूप काय आहे? मुंबईच्या नागरी प्रशासनात 'SRA' ची भूमिका काय आहे?

Q.6 Write Short Notes on: (ANY TWO)

टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

[15]

A) Theories of migration

स्थलांतराचा सिद्धांत

B) Waste management hierarchy

कचरा व्यवस्थापन श्रेणीक्रम

C) Environmental Justice

पर्यावरणीय न्याय

D) Informed consent

सुसूचित संमती

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hour

Max. Marks. 60

Note: 1) Attempt **ANY FOUR** questions.

कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांक वगळता काहीही लिहू नका.

Q.1 Who is a 'migrant'? Write a detailed note on the factors and types of [15] migration.

प्रश्न १

'स्थलांतरित' कोणाला म्हणतात? स्थलांतराची कारणे व प्रकार यांवर सविस्तर नोंद लिहा.

Q.2 What is a Carbon Footprint? What are the indicators of carbon [15] footprint? How can you reduce your carbon footprint?

कार्बन फूटप्रिंट म्हणजे काय? कार्बन फूटप्रिंटची निदर्शके कोणती? आपण आपला कार्बन फूटप्रिंट कसा कमी करू शकतो?

Q.3 Why are open spaces important in a city? Write about the lack of [15] open spaces in Mumbai.

शहरामध्ये मोकळ्या जागा का महत्वाच्या असतात? मुंबईतील मोकळ्या जागांच्या अभावाबद्दल लिहा.

Q.4 What is the importance of medical ethics? Explain with examples. [15]

वैद्यकीय नीतिशास्त्राचे महत्व काय आहे? उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

Q.5 What does 'SRA' stand for? What is the role of 'SRA' in Mumbai's [15] urban governance?

'SRA' चे पूर्ण रूप काय आहे? मुंबईच्या नागरी प्रशासनात 'SRA' ची भूमिका काय आहे?

Q.6 Write Short Notes on: (ANY TWO)

टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

[15]

A) Theories of migration

स्थलांतराचा सिद्धांत

B) Waste management hierarchy

कचरा व्यवस्थापन श्रेणीक्रम

C) Environmental Justice

पर्यावरणीय न्याय

D) Informed consent

सुसूचित संमती

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 **Answer ANY ONE of the following:** [10]**खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा:**

A) Explain Basic Financial Concepts in detail.
 मूलभूत आर्थिक संकल्पना सविस्तर लिहा.
 B) Explain in detail Types of Finance.
 वित्तीय प्रकार सविस्तर लिहा.

Q.2 **Answer ANY ONE of the following:** [10]**खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा:**

A) Describe the types of Financial Statement.
 आर्थिक अहवालाचे प्रकार लिहा.
 B) Explain the smart saving habits in detail.
 'स्मार्ट बचत सवयी' यावर सविस्तर लिहा.

Q.3 **Answer ANY ONE of the following:** [10]**खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा:**

A) Explain the structure of Indian financial market.
 भारतीय वित्तीय बाजाराची रचना लिहा.
 B) Explain the role of SIP (Systematic Investment Planning) in investment strategy.
 गुंतवणूक धोरणामध्ये (सुसंगत गुंतवणूक योजना) ची भूमिका लिहा.

Q.4 **Answer ANY ONE of the following:** [10]**खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा:**

A) Explain legal provision under companies Act 2013 in detail.
 कंपन्या कायदा २०१३ अंतर्गत कायदेशीर तरतुदी सविस्तर लिहा.
 B) Explain the major ethical issues in finance.
 वित्तशास्त्रातील प्रमुख नैतिक अडचणी लिहा.

Q.5 **Write Short notes on: (ANY FIVE)** [20]**टिपा लिहा: (कोणत्याही पाच)**

A) Liquidity Ratio
 चलनता गुणोत्तर
 B) Solvency Ratio
 दिवाळखोरी / स्थैर्य गुणोत्तर
 C) Operating activity
 कार्यकारी क्रियाकलाप
 D) Frugality
 काटकसरी
 E) Certificate of Deposit
 प्रमाणपत्र ठेव
 F) Corporate Social Responsibility
 कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी
 G) High yield savings accounts
 उच्च व्याजदराची बचत खाती
 H) Retirement planning
 निवृत्ती नियोजन

४३०४४८

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 **Answer ANY ONE of the following:** [10]**खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा:**

A) Explain Basic Financial Concepts in detail.
 मूलभूत आर्थिक संकल्पना सविस्तर लिहा.
 B) Explain in detail Types of Finance.
 वित्तीय प्रकार सविस्तर लिहा.

Q.2 **Answer ANY ONE of the following:** [10]**खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा:**

A) Describe the types of Financial Statement.
 आर्थिक अहवालाचे प्रकार लिहा.
 B) Explain the smart saving habits in detail.
 'स्मार्ट बचत सवयी' यावर सविस्तर लिहा.

Q.3 **Answer ANY ONE of the following:** [10]**खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा:**

A) Explain the structure of Indian financial market.
 भारतीय वित्तीय बाजाराची रचना लिहा.
 B) Explain the role of SIP (Systematic Investment Planning) in investment strategy.
 गुंतवणूक धोरणामध्ये (सुसंगत गुंतवणूक योजना) ची भूमिका लिहा.

Q.4 **Answer ANY ONE of the following:** [10]**खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्न सोडवा:**

A) Explain legal provision under companies Act 2013 in detail.
 कंपन्या कायदा २०१३ अंतर्गत कायदेशीर तरतुदी सविस्तर लिहा.
 B) Explain the major ethical issues in finance.
 वित्तशास्त्रातील प्रमुख नैतिक अडचणी लिहा.

Q.5 **Write Short notes on: (ANY FIVE)** [20]**टिपा लिहा: (कोणत्याही पाच)**

A) Liquidity Ratio
 चलनता गुणोत्तर
 B) Solvency Ratio
 दिवाळखोरी / स्थैर्य गुणोत्तर
 C) Operating activity
 कार्यकारी क्रियाकलाप
 D) Frugality
 काटकसरी
 E) Certificate of Deposit
 प्रमाणपत्र ठेव
 F) Corporate Social Responsibility
 कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी
 G) High yield savings accounts
 उच्च व्याजदराची बचत खाती
 H) Retirement planning
 निवृत्ती नियोजन

--	--

Time: 02 hr

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Answer the following question: (ANY TWO) [15]

- A) How did Nicolo Machiavelli's theory of a "Prince" break from medieval political theory and display the essence of renaissance
- B) Rene Descartes: "I think therefore I Am." Explain.
- C) Trace the scientific revolutions laid down by Kepler, Copernicus and Galileo.

Q.2 Answer the following question: (ANY TWO) [15]

- A) With respect to contemporary events, Analyse the creation of Israel whilst tracing Arab-Israeli Conflict
- B) Write a note on the policy of 'Blood and Iron' by Otto Von Bismark
- C) Giusepp Mazzini was a democrat. Nationalist and romantic. Discuss.

Q.3 Answer the following question: (ANY TWO) [15]

- A) What was the condition of Germany post-war? Examine and trace the role of USA in post-war Germany.
- B) Benitto Mussolini considered pacifism to be the enemy of Fascism. Discuss
- C) Write a note on Reza Shah

Q.4 Answer the following question: (ANY TWO) [15]

- A) Trace the effects of World War I on different nations of Europe.
- B) What was the significance of Dunkirk in World War II?
- C) Explain the Principal Organs of UNO.

--	--

Time: 02 hr Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Answer the following question: (ANY TWO) [15]

- A) How did Nicolo Machiavelli's theory of a "Prince" break from medieval political theory and display the essence of renaissance
- B) Rene Descartes: "I think therefore I Am." Explain.
- C) Trace the scientific revolutions laid down by Kepler, Copernicus and Galileo.

Q.2 Answer the following question: (ANY TWO) [15]

- A) With respect to contemporary events, Analyse the creation of Israel whilst tracing Arab-Israeli Conflict
- B) Write a note on the policy of 'Blood and Iron' by Otto Von Bismark
- C) Giusepp Mazzini was a democrat. Nationalist and romantic. Discuss.

Q.3 Answer the following question: (ANY TWO) [15]

- A) What was the condition of Germany post-war? Examine and trace the role of USA in post-war Germany.
- B) Benitto Mussolini considered pacifism to be the enemy of Fascism. Discuss
- C) Write a note on Reza Shah.

Q.4 Answer the following question: (ANY TWO) [15]

- A) Trace the effects of World War I on different nations of Europe.
- B) What was the significance of Dunkirk in World War II?
- C) Explain the Principal Organs of UNO.

Seat no:

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) निम्नांकित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।
2) प्रत्येक प्रश्न के अंक समान हैं ।
3) प्रश्नपत्र पर सीट नंबर के अलावा कछ भी न लिखें ।

Q.1 अ) राजभाषा हिंदी के संवैधानिक महत्व को स्पष्ट कीजिए ।
ब) हिंदी भाषा का इतिहास बताइए ।

[08]

[07]

Q.2 संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए ।

अ) हिंदी भाषा के विकास में आपका योगदान
ब) देवनागरी लिपि / हिंदी वर्णमाला
क) भाषा प्रयोग में विराम चिन्हों की उपयोगिता

[05]
[05]
[05]

Q.3 अ) निम्नांकित अशुद्ध वाक्यों को शुद्ध करके लिखिए ।

[08]

- 1) यहां शुद्ध गाय का दूध मिलता है।
- 2) कार्यक्रम में अनेकों लोग उपस्थित थे
- 3) वह लोग जबलपुर में रहते हैं।
- 4) मैं इस बात को पुनः दोहराता हूं।
- 5) हम कल ही आपसे कह दिए थे।
- 6) सुरेश तुम्हारे से नहीं डरता।
- 7) तेरे को प्रधानाचार्य ने बुलाया है।
- 8) मेरे माता जी बीमार हैं।

ब) लोकसत्ता मुंबई के संपादक के नाम पत्र लिखकर अपने घर के [07] आसपास बढ़ रही गंदगी व उसके दृष्टिरिणामों की जानकारी दीजिए।

Seat no:

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) निम्नांकित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।
2) प्रत्येक प्रश्न के अंक समान है ।
3) प्रश्नपत्र पर सीट नंबर के अलावा कछ भी न लिखें ।

Q.1 अ) राजभाषा हिंदी के संवैधानिक महत्व को स्पष्ट कीजिए ।
ब) हिंदी भाषा का इतिहास बताइए ।

Q.2 संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए

अ) हिंदी भाषा के विकास में आपका योगदान
ब) देवनागरी लिपि / हिंदी वर्णमाला
क) भाषा प्रयोग में विराम चिन्हों की उपयोगिता

Q.3 अ) निम्नांकित अशुद्ध वाक्यों को शुद्ध करके लिखिए

- 1) यहां शुद्ध गाय का दूध मिलता है।
- 2) कार्यक्रम में अनेकों लोग उपस्थित थे।
- 3) वह लोग जबलपुर में रहते हैं।
- 4) मैं इस बात को पुनः दोहराता हूं।
- 5) हम कल ही आपसे कह दिए थे।
- 6) सुरेश तुम्हारे से नहीं डरता।
- 7) तेरे को प्रधानाचार्य ने बुलाया है।
- 8) मेरे माता जी बीमार हैं।

ब) लोकसत्ता मुंबई के संपादक के नाम पत्र लिखकर अपने घर के [07] आसपास बढ़ रही गंतगी व उसके दृष्टिरिणामों की जानकारी दीजिए।

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hour

Max. Marks. 60

Note: 1) Attempt **ANY FOUR** questions.

खालील पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Who is A.R. Desai? Write a detailed note on the peasant struggles [15] in India.

ए. आर. देसाई कोण आहेत? भारतातील शेतकरी संघर्षावर सविस्तर नोंद लिहा.

Q.2 Explain the relevance of T.K. Oommen's study of religious [15] nationalism.

टी. के. ओमेन यांच्या धार्मिक राष्ट्रवादाच्या अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Q.3 Discuss the concept of 'ethnic identity' in India. What are the types [15] of ethnic movements seen in India?

भारतातील 'जातीय ओळख' या संकल्पनेची चर्चा करा. भारतात दिसणाऱ्या जातीय चळवळीचे प्रकार कोणते?

Q.4 What is sustainable tourism? Explain the need to promote [15] sustainable tourism in Maharashtra.

शाश्वत पर्यटन म्हणजे काय? महाराष्ट्रात शाश्वत पर्यटनाला प्रोत्साहन देण्याची गरज स्पष्ट करा.

Q.5 Discuss Ranajit Guha's contribution to Subaltern Studies. [15]

रणजित गुहा यांचे सबाल्टर्न स्टडीजमधील योगदान चर्चा करा.

Q.6 **Write Short Note: (ANY TWO)** [15]

टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

- a) Westernisation
पाश्चातीकीकरण
- b) History from below
तळागाळातील इतिहास
- c) Challenges of regional identity
प्रादेशिक ओळखीची आव्हाने
- d) Religious diversity in Maharashtra
महाराष्ट्रातील धार्मिक विविधता

७६०४८८

(P.T.O)

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hour

Max. Marks. 60

Note: 1) Attempt **ANY FOUR** questions.

खालील पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Who is A.R. Desai? Write a detailed note on the peasant struggles [15] in India.

ए. आर. देसाई कोण आहेत? भारतातील शेतकरी संघर्षावर सविस्तर नोंद लिहा.

Q.2 Explain the relevance of T.K. Oommen's study of religious [15] nationalism.

टी. के. ओमेन यांच्या धार्मिक राष्ट्रवादाच्या अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Q.3 Discuss the concept of 'ethnic identity' in India. What are the types [15] of ethnic movements seen in India?

भारतातील 'जातीय ओळख' या संकल्पनेची चर्चा करा. भारतात दिसणाऱ्या जातीय चळवळीचे प्रकार कोणते?

Q.4 What is sustainable tourism? Explain the need to promote [15] sustainable tourism in Maharashtra.

शाश्वत पर्यटन म्हणजे काय? महाराष्ट्रात शाश्वत पर्यटनाला प्रोत्साहन देण्याची गरज स्पष्ट करा.

Q.5 Discuss Ranajit Guha's contribution to Subaltern Studies. [15]

रणजित गुहा यांचे सबाल्टर्न स्टडीजमधील योगदान चर्चा करा.

Q.6 **Write Short Note: (ANY TWO)** [15]

टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

- a) Westernisation
पाश्चातीकीकरण
- b) History from below
तळागाळातील इतिहास
- c) Challenges of regional identity
प्रादेशिक ओळखीची आव्हाने
- d) Religious diversity in Maharashtra
महाराष्ट्रातील धार्मिक विविधता

७९०४८८

(P.T.O)

Seat no:

Time: 01 hrs

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Fill in the Blanks and rewrite the sentence: (ANY SIX) [06]
योग्य पर्याय निवडा व वाक्य पुन्हा लिहा: (कोणतेही सहा)

i) reveals the cause-and- effect relationship between the events that occur.

घडणाऱ्या घटनेतील कारण-परिणाम संबंध प्रकट करते.

ii) Ghashiram Kotwal is a play written by:

A) Sumit Sarkar B) Vijay Tendulkar
C) Girish Karnad D) Nana Patekar

घाशीराम कोतवाल हे नाटक _____ यांनी लिहिले आहे.

A) सुमित सरकार B) विजय तेंडुलकर
C) गिरीश कर्नाड D) नाना पाटेकर

iii) introduced the ninth Rasa.

A) Kalidas	B) Abhinavgupta
C) Bharata	D) Bhavabhuti

यांनी नवव्या रसाची ओळखु करून दिली.

- iv) Raudra Rasa is associated with

रौद्र रस _____ शी संबंधित आहे.

v) Shudraka's *Mrichchhakatikam* belongs to _____.

A) Epic Drama B) Social Drama
C) Tragedy D) Romantic comedy

शद्रुकाची मुळकटिकम _____ आहे.

vi) The dramatist _____ is known for reviving & dramatizing episodes from Mahabharata.

- A) Kalidas
- B) Bhasa
- C) Bharata
- D) Bhavbhuti

नाटककार _____ महाभारतातील प्रसंगांचे पुनरुज्जीवन आणि नाट्यकरण करण्यासाठी ओळखले जातात.

વ्यावसायिक रंगभूमी प्रामुख्याने _____ येथे कार्यरत असते.

viii) The target audience for Children's Theatre is: _____.

- A) College students B) School children
- C) Working professionals D) Senior Citizens

बालरंगभूमीचे लक्ष्य प्रेक्षक _____ हे आहेत.

A) महाविद्यालयीन विद्यार्थी B) शालेय मुले
C) कार्यरत व्यावसायिक D) ज्येष्ठ नागरिक

Q.2 Comment on the following Terms/ Concepts: (ANY TWO)

[06]

खालील संज्ञा / संकल्पनेवर भाष्य करा: (कोणतेही दोन)

1) IPTA	IPTA- आयपीटीए
2) Famous Theatre Personalities	प्रसिद्ध नाट्य व्यक्तिमत्त्वे
3) Marathi Theatre	मराठी रंगभूमी
4) Importance of Folk Theatrical traditions	लोकनाट्य परंपरेचे महत्त्व

Q.3 Comment on the following Terms/ Concepts: (ANY TWO)

[06]

खालील संज्ञा / संकल्पनेवर भाष्य करा: (कोणतेही दोन)

1)	Importance of Natyashastra	नाट्यशास्त्राचे महत्त्व
2)	Natyagriha	नाट्यगृह
3)	Bhayankras	भयानक रस
4)	Aharya Abhinay	आहार्य अभिनय

Q.4 Comment on the following Terms/ Concepts: (ANY TWO)

[06]

Statement on the following Pancha-Concepts (खालील संज्ञा / संकल्पनेवर भाष्य करा: (कोणतेही दोन)

1) Malavikagnimitram	मालविकाग्निमित्रम्
2) Bhasa	भास
3) Historical King & Dramatist Shudrak	ऐतिहासिक राजा आणि नाटककार शूद्रक
4) Contribution of Bhavbhuti	भवभूतीचे योगदान

Q.5 Comment on the following Terms/ Concepts: (ANY TWO)

[06]

खालील संज्ञा / संकल्पनेवर भाष्य करा: (कोणतेही दोन)

1)	Commercial Theatre	व्यावसायिक रंगभूमी
2)	One Act Play	एकांकिका नाटक
3)	Emotional & Social learning through Children Theatre	बाल रंगभूमीद्वारे भावनिक आणि सामाजिक शिक्षण
4)	Street Play for civic campaiqns	नागरी मोहिमांसाठी पथनाट्य

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Fill in the blanks and rewrite the sentence: [10]

- 1) _____ is the value below which a certain percentage of cases fall.
- 2) A _____ graph is a circular representation of data.
- 3) In a frequency distribution table, scores are grouped into _____.
- 4) The probability of an impossible event is _____.
- 5) A distribution where the mean, median, and mode coincide is called _____.
- 6) The arithmetic average of a set of scores is called the _____.
- 7) _____ indicates the extent to which scores deviate from the mean.
- 8) The most frequently occurring score in a distribution is called the _____.
- 9) The difference between the highest and lowest score is called _____.
- 10) _____ is the square root of variance.

Q.2 Answer of the following: (ANY ONE) [10]

- 1) Describe the role of graphical representation of data in psychology.
- 2) Explain the concept of probability and normal distribution and their importance in psychology.

Q.3 Write Short Note: (ANY THREE) [10]

- 1) Standard deviation in psychological testing
- 2) Variance and its calculation
- 3) Measures of central tendency
- 4) Importance of normal distribution in psychological assessment
- 5) Range as a measure of variability

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Fill in the blanks and rewrite the sentence: [10]

- 1) _____ is the value below which a certain percentage of cases fall.
- 2) A _____ graph is a circular representation of data.
- 3) In a frequency distribution table, scores are grouped into _____.
- 4) The probability of an impossible event is _____.
- 5) A distribution where the mean, median, and mode coincide is called _____.
- 6) The arithmetic average of a set of scores is called the _____.
- 7) _____ indicates the extent to which scores deviate from the mean.
- 8) The most frequently occurring score in a distribution is called the _____.
- 9) The difference between the highest and lowest score is called _____.
- 10) _____ is the square root of variance.

Q.2 Answer of the following: (ANY ONE) [10]

- 1) Describe the role of graphical representation of data in psychology.
- 2) Explain the concept of probability and normal distribution and their importance in psychology.

Q.3 Write Short Note: (ANY THREE) [10]

- 1) Standard deviation in psychological testing
- 2) Variance and its calculation
- 3) Measures of central tendency
- 4) Importance of normal distribution in psychological assessment
- 5) Range as a measure of variability

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hr

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Fill in the blanks and rewrite the sentence:**

[10]

A) _____ is a defense mechanism that involves retreating to an earlier, less frustrating period of life and displaying childish and dependent behaviors characteristic of that more secure time.

B) _____ anxiety results from a conflict between the id and the superego.

C) _____ is the condition that develops when a person overcompensates for normal inferiority feelings.

D) _____ is the psychosocial stage wherein the child is exposed to new social influences and learns that they can obtain praise and satisfaction by successfully completing a task.

E) According to Cattell, _____ are stable and permanent traits that are basic factors of personality.

F) Maslow states that _____ needs require the maximum realization and fulfillment of our potentials, talents and abilities.

G) Rogers uses the term _____ to denote a discrepancy between a person's self-concept and aspects of his or her experience.

H) _____ phenomenon tells us that behaviors a person usually suppresses or inhibits may be performed more readily under the influence of a model.

I) People scoring high in _____ among the dimensions of the Five Factor Model tend to be sociable, socially active and talkative.

J) _____ refers to the analysis of massive digital footprints to infer personality traits.

Q.2 **Answer ANY ONE question from the following:** [10]

A) Elaborate on the Stages of Psycho-sexual Development by Sigmund Freud.
 B) Explain Rotter's Social Learning Theory.

Q.3 **Write a short note on: (ANY THREE)** [10]

A) Characteristics of Self Actualization
 B) Conditions of Worth
 C) Eysenck's PEN Model
 D) The Self and Tendency towards Actualization by Rogers
 E) Online Measures of Personality

ଓঝো•ঝো

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hr

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Fill in the blanks and rewrite the sentence:**

[10]

A) _____ is a defense mechanism that involves retreating to an earlier, less frustrating period of life and displaying childish and dependent behaviors characteristic of that more secure time.

B) _____ anxiety results from a conflict between the id and the superego.

C) _____ is the condition that develops when a person overcompensates for normal inferiority feelings.

D) _____ is the psychosocial stage wherein the child is exposed to new social influences and learns that they can obtain praise and satisfaction by successfully completing a task.

E) According to Cattell, _____ are stable and permanent traits that are basic factors of personality.

F) Maslow states that _____ needs require the maximum realization and fulfillment of our potentials, talents and abilities.

G) Rogers uses the term _____ to denote a discrepancy between a person's self-concept and aspects of his or her experience.

H) _____ phenomenon tells us that behaviors a person usually suppresses or inhibits may be performed more readily under the influence of a model.

I) People scoring high in _____ among the dimensions of the Five Factor Model tend to be sociable, socially active and talkative.

J) _____ refers to the analysis of massive digital footprints to infer personality traits.

Q.2 **Answer ANY ONE question from the following:** [10]

A) Elaborate on the Stages of Psycho-sexual Development by Sigmund Freud.
 B) Explain Rotter's Social Learning Theory.

Q.3 **Write a short note on: (ANY THREE)** [10]

A) Characteristics of Self Actualization
 B) Conditions of Worth
 C) Eysenck's PEN Model
 D) The Self and Tendency towards Actualization by Rogers
 E) Online Measures of Personality

ଓঝো•ঝো

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hour

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत

2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांक वगळता काहीही लिहू नका.

Q.1 **Answer of the following: (ANY TWO)** [15]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Discuss the scope and importance of Macroeconomics.
स्थूलअर्थशास्त्राची व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा.

B) Write a note on Classical and Keynesian schools of thought.
शास्त्रीय आणि केन्सीयन विचारसरणीवर एक टीप लिहा.

C) What does the Consumer Price Index measure in an economy?
ग्राहक किंमत निर्देशांक (CPI) अर्थव्यवस्थेत काय मोजतो?

Q.2 **Answer of the following: (ANY TWO)** [15]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain the concept of Aggregate Demand Function and Aggregate Supply Function in the determination of employment.
रोजगार निश्चितीमध्ये समग्र मागणी फलन (Aggregate Demand Function) आणि समग्र पुरवठा फलन (Aggregate Supply Function) संकल्पना स्पष्ट करा.

B) Discuss the factors influencing the level of consumption.
उपभोग पातळीवर परिणाम करणारे घटक चर्चा करा.

C) Examine the implications of Say's Law of Markets in the context of employment and output.
रोजगार आणि उत्पादनाच्या संदर्भात सेच्या बाजाराचा नियम (Say's Law of Markets) चे परिणाम तपासा.

Q.3 **Answer of the following: (ANY TWO)** [15]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) What is the saving function? Explain with a simple example and derivation.
बचत फलन (Saving Function) काय आहे? साध्या उदाहरणासह आणि व्युत्पत्ती (Derivation) सह स्पष्ट करा.

B) Discuss the Keynesian investment Multiplier.
केन्सीयन गुंतवणूक गुणक (Investment Multiplier) स्पष्ट करा.

C) Explain the Velocity of Circulation of Money.
चलनाच्या अमणाचा (Velocity of Circulation of Money) अर्थ स्पष्ट करा.

Q.4 **Answer of the following: (ANY TWO)** [15]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain the functions of Commercial Banks in India.
भारतातील व्यापारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.

B) Describe the process of multiple credit creation by commercial banks with an example.
व्यापारी बँकांची पतनिर्मिती प्रक्रिया उदाहरणासहित वर्णन करा.

C) Discuss the functions of a central bank.
केंद्रीय बँकेची कार्ये यावर चर्चा करा.

४३०४०४४४

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hour

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत

2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांक वगळता काहीही लिहू नका.

Q.1 **Answer of the following: (ANY TWO)** [15]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Discuss the scope and importance of Macroeconomics.
स्थूलअर्थशास्त्राची व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा.

B) Write a note on Classical and Keynesian schools of thought.
शास्त्रीय आणि केन्सीयन विचारसरणीवर एक टीप लिहा.

C) What does the Consumer Price Index measure in an economy?
ग्राहक किंमत निर्देशांक (CPI) अर्थव्यवस्थेत काय मोजतो?

Q.2 **Answer of the following: (ANY TWO)** [15]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain the concept of Aggregate Demand Function and Aggregate Supply Function in the determination of employment.
रोजगार निश्चितीमध्ये समग्र मागणी फलन (Aggregate Demand Function) आणि समग्र पुरवठा फलन (Aggregate Supply Function) संकल्पना स्पष्ट करा.

B) Discuss the factors influencing the level of consumption.
उपभोग पातळीवर परिणाम करणारे घटक चर्चा करा.

C) Examine the implications of Say's Law of Markets in the context of employment and output.
रोजगार आणि उत्पादनाच्या संदर्भात सेच्या बाजाराचा नियम (Say's Law of Markets) चे परिणाम तपासा.

Q.3 **Answer of the following: (ANY TWO)** [15]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) What is the saving function? Explain with a simple example and derivation.
बचत फलन (Saving Function) काय आहे? साध्या उदाहरणासह आणि व्युत्पत्ती (Derivation) सह स्पष्ट करा.

B) Discuss the Keynesian investment Multiplier.
केन्सीयन गुंतवणूक गुणक (Investment Multiplier) स्पष्ट करा.

C) Explain the Velocity of Circulation of Money.
चलनाच्या अमणाचा (Velocity of Circulation of Money) अर्थ स्पष्ट करा.

Q.4 **Answer of the following: (ANY TWO)** [15]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain the functions of Commercial Banks in India.
भारतातील व्यापारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.

B) Describe the process of multiple credit creation by commercial banks with an example.
व्यापारी बँकांची पतनिर्मिती प्रक्रिया उदाहरणासहित वर्णन करा.

C) Discuss the functions of a central bank.
केंद्रीय बँकेची कार्ये यावर चर्चा करा.

४३०४०४

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: १) पुढीलपैकी कोणतेही **दोन प्रश्न** सोडवा.
 २) उजवीकडील अंक पूर्णगुण दर्शिवतात.
 ३) प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

प्र. १ अभिवाचन कौशल्य म्हणजे काय? वैशिष्ट्यांसह सविस्तर चर्चा करा.

[१५]

प्र. २ कथाकथन या कौशल्य प्रकाराचे महत्व सविस्तर विशद करा.

[१५]

प्र. ३ **पुढील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा: (कोणतेही पंधरा)**

[१५]

- १) कथाकथन म्हणजे काय?
- २) अभिवाचन म्हणजे काय?
- ३) कथाकथनात आवाजाचा बदल म्हणजे काय?
- ४) अभिवाचनाचे एक वैशिष्ट्य सांगा.
- ५) नाट्य अभिवाचन म्हणजे काय?
- ६) कथेची सुसंगत मांडणी म्हणजे काय?
- ७) लोककथा कथन म्हणजे काय?
- ८) देहबोली चे महत्व सांगा.
- ९) देहबोली व हातवरे यातील फरक सांगा.
- १०) भावनापूर्ण सादरीकरण म्हणजे काय?
- ११) लहान मुलांना मनोरंजन आणि शिकवण देणाऱ्या कथा कोणत्या प्रकारात येतात?
- १२) सामाजिक आशय असणाऱ्या कथांना आपण कोणत्या कथा म्हणतो?
- १३) लिखित मजकुराचे वाचन म्हणजे कोणते कैशल्य?
- १४) अभिवाचन यातील अभि शब्दाचा अर्थ सांगा.
- १५) कविता आणि गघ अभिवाचन यातील फरक सांगा.
- १६) नैतिक कथाकथन आणी बालकथा कथन यातील फरक सांगा.
- १७) कथनातून अभिनय कोणत्या कौशल्य प्रकारात येतो?
- १८) कथाकथन या कौशल्य प्रकाराचा हेतू सांगा.

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: १) पुढीलपैकी कोणतेही **दोन प्रश्न** सोडवा.
 २) उजवीकडील अंक पूर्णगुण दर्शिवतात.
 ३) प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

प्र. १ अभिवाचन कौशल्य म्हणजे काय? वैशिष्ट्यांसह सविस्तर चर्चा करा.

[१५]

प्र. २ कथाकथन या कौशल्य प्रकाराचे महत्व सविस्तर विशद करा.

[१५]

प्र. ३ **पुढील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा: (कोणतेही पंधरा)**

[१५]

- १) कथाकथन म्हणजे काय?
- २) अभिवाचन म्हणजे काय?
- ३) कथाकथनात आवाजाचा बदल म्हणजे काय?
- ४) अभिवाचनाचे एक वैशिष्ट्य सांगा.
- ५) नाट्य अभिवाचन म्हणजे काय?
- ६) कथेची सुसंगत मांडणी म्हणजे काय?
- ७) लोककथा कथन म्हणजे काय?
- ८) देहबोली चे महत्व सांगा.
- ९) देहबोली व हातवरे यातील फरक सांगा.
- १०) भावनापूर्ण सादरीकरण म्हणजे काय?
- ११) लहान मुलांना मनोरंजन आणि शिकवण देणाऱ्या कथा कोणत्या प्रकारात येतात?
- १२) सामाजिक आशय असणाऱ्या कथांना आपण कोणत्या कथा म्हणतो?
- १३) लिखित मजकुराचे वाचन म्हणजे कोणते कैशल्य?
- १४) अभिवाचन यातील अभि शब्दाचा अर्थ सांगा.
- १५) कविता आणि गघ अभिवाचन यातील फरक सांगा.
- १६) नैतिक कथाकथन आणी बालकथा कथन यातील फरक सांगा.
- १७) कथनातून अभिनय कोणत्या कौशल्य प्रकारात येतो?
- १८) कथाकथन या कौशल्य प्रकाराचा हेतू सांगा.

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY.**

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Explain the following Concept in detail: (ANY THREE) [12]

खालील संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा: (कोणत्याही तीन)

- 1) Define Shreyas and Preyas with examples.
श्रेयस आणि प्रेयस यांचे उदाहरणासह स्पष्टीकरण द्या.
- 2) Explain the role of Dharma in achieving the Good Life.
सदाचारपूर्ण जीवनासाठी धर्माची भूमिका काय आहे?
- 3) How does the Bhagavad-Gita emphasize selfless action?
भगवद्गीता निष्काम कर्मावर कसा भर देते?
- 4) What is the relationship between Karma and Detachment in the Gita?
गीतेमध्ये कर्म आणि अनासक्ती यांच नात काय आहे?
- 5) Explain the significance of Ashrama Dharma in Indian philosophy.
भारतीय तत्त्वज्ञानात आश्रमधर्माचे महत्त्व काय आहे?

Q.2 Explain the following Concept in detail: (ANY THREE) [12]

खालील संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा: (कोणत्याही तीन)

- 1) How did Socrates relate knowledge and virtue?
सोक्रेटीस ज्ञान आणि सद्गुण यांचं नातं कसे सांगतो?
- 2) How did Plato link justice with a good life?
प्लेटो न्याय आणि चांगले जीवन यांना कसे जोडतो?
- 3) What is the role of reason in Aristotle's ethics?
अरिस्टोटलच्या नैतिकतेमध्ये योग्य कारणाची भूमिका काय आहे?
- 4) What did Epicurus believe about pleasure and the Good Life?
एपिक्युरसच्या मते आनंद आणि चांगले जीवन यांचं नातं काय आहे?
- 5) How does Positive Psychology define Wellness?
पॉझिटिव सायकोलॉजी 'कल्याण' कसे परिभाषित करते?

Q.3

Write Short Note: (ANY TWO)

टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

- 1) Preyas means what is immediately pleasurable but not always good.
प्रेयस म्हणजे तत्काळ आनंद देणारे पण नेहमीच चांगले नसणारे.
- 2) Kama means desires and pleasures.
काम म्हणजे इच्छा आणि आनंद.
- 3) Varnashrama maintains social harmony and individual duties.
वर्णश्रम सामाजिक सौहार्द आणि वैयक्तिक कर्तव्ये जपते.
- 4) Plato emphasized the harmony of the soul for a good life.
प्लेटोने चांगल्या आयुष्यासाठी आत्म्याच्या सुसंवादावर भर दिला.
- 5) Western philosophy often links ethics and happiness closely.
पश्चिमी तत्त्वज्ञान नैतिकता आणि आनंद यांना जवळून जोडते.

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY.**

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Explain the following Concept in detail: (ANY THREE) [12]

खालील संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा: (कोणत्याही तीन)

- 1) Define Shreyas and Preyas with examples.
श्रेयस आणि प्रेयस यांचे उदाहरणासह स्पष्टीकरण द्या.
- 2) Explain the role of Dharma in achieving the Good Life.
सदाचारपूर्ण जीवनासाठी धर्माची भूमिका काय आहे?
- 3) How does the Bhagavad-Gita emphasize selfless action?
भगवद्गीता निष्काम कर्मावर कसा भर देते?
- 4) What is the relationship between Karma and Detachment in the Gita?
गीतेमध्ये कर्म आणि अनासक्ती यांच नात काय आहे?
- 5) Explain the significance of Ashrama Dharma in Indian philosophy.
भारतीय तत्त्वज्ञानात आश्रमधर्माचे महत्त्व काय आहे?

Q.2 Explain the following Concept in detail: (ANY THREE) [12]

खालील संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा: (कोणत्याही तीन)

- 1) How did Socrates relate knowledge and virtue?
सोक्रेटीस ज्ञान आणि सद्गुण यांचं नातं कसे सांगतो?
- 2) How did Plato link justice with a good life?
प्लेटो न्याय आणि चांगले जीवन यांना कसे जोडतो?
- 3) What is the role of reason in Aristotle's ethics?
अरिस्टोटलच्या नैतिकतेमध्ये योग्य कारणाची भूमिका काय आहे?
- 4) What did Epicurus believe about pleasure and the Good Life?
एपिक्युरसच्या मते आनंद आणि चांगले जीवन यांचं नातं काय आहे?
- 5) How does Positive Psychology define Wellness?
पॉझिटिव सायकोलॉजी 'कल्याण' कसे परिभाषित करते?

Q.3

Write Short Note: (ANY TWO)

टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

- 1) Preyas means what is immediately pleasurable but not always good.
प्रेयस म्हणजे तत्काळ आनंद देणारे पण नेहमीच चांगले नसणारे.
- 2) Kama means desires and pleasures.
काम म्हणजे इच्छा आणि आनंद.
- 3) Varnashrama maintains social harmony and individual duties.
वर्णश्रम सामाजिक सौहार्द आणि वैयक्तिक कर्तव्ये जपते.
- 4) Plato emphasized the harmony of the soul for a good life.
प्लेटोने चांगल्या आयुष्यासाठी आत्म्याच्या सुसंवादावर भर दिला.
- 5) Western philosophy often links ethics and happiness closely.
पश्चिमी तत्त्वज्ञान नैतिकता आणि आनंद यांना जवळून जोडते.

Time: 02 hour

Seat no:	
	Max. Marks. 60

Note: 1) Read all the instructions carefully.
सर्व सूचना काळजी पूर्वक वाचा.
2) Attempt **ANY FOUR** questions.
कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
3) **Attempt Sub-Question A or B or C from Q1 to Q5.**
प्रश्न १ ते प्रश्न ५ मध्यन उपप्रश्न अ किंवा ब किंवा क सोडवा.
4) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
5) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांक वगळता काहीही लिहू नका.

Q.1 A) Discuss the differences between public and private administration. [15]
अ) लोक प्रशासन व खाजगी प्रशासनातील फरकाची चर्चा करा.
B) Write a detail note on new public administration. [15]
ब) प्रशासनाच्या विकासामध्ये नवीन लोक प्रशासनाचे योगदान स्पष्ट करा.
C) Describe the stages in the evolution of Public Administration as a [15] discipline.
क) लोक प्रशासन या शास्त्राच्या उत्क्रांतीच्या टप्पे विशद करा.

Q.2 A) Write a detail note on the principles of F W Taylor's Scientific [15] Management.
अ) एफ. डब्ल्यू. टेलर यांच्या वैज्ञानिक व्यवस्थापनाची तत्वे यावर सविस्तर टिप्पणी लिहा.
B) Explain the characteristic features of Weber's model of [15] Bureaucracy.
ब) वेबरच्या नोकरशाही प्रारूपाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
C) Explain McGregor's Theory X and Theory Y in detail. [15]
क) मॅकग्रेगर यांचा सिद्धांत X आणि सिद्धांत Y सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.

Q.3 A) Discuss the concept and features of hierarchy. [15]
अ) अधिकारश्रेणीची संकल्पना व त्याच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
B) Explain the elements and need of organisational structure. [15]
ब) संघटनात्मक रचनेचे घटक आणि आवश्यकता स्पष्ट करा.
C) Explain the principles and features of the principle of Delegation. [15]
क) प्रत्यायोजन या तत्वाचे सिद्धांत व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Q.4 A) Discuss in detail the E governance projects in India. [15]
अ) भारतातील ई-शासन प्रकल्प यावर सविस्तर चर्चा करा.
B) Describe the concept and principles of good governance. [15]
ब) सुशासनाची संकल्पना व तत्वे विशद करा.
C) Explain the challenges to e governance in India. [15]
क) भारतातील ई-शासनासमोरील अडचणी सविस्तर स्पष्ट करा.

Q.5 A) Explain the similarities between public and private [15] administration.
अ) लोक प्रशासन व खाजगी प्रशासनातील साम्य स्पष्ट करा.
B) Describe Weber's contribution to the development of the theory [15] of Bureaucracy.
ब) नोकरशाहीच्या सिद्धांताच्या विकासामध्ये वेबर यांचे योगदान विशद करा.
C) What are the challenges faced in achieving good governance in [15] India?
क) भारतात सुशासन साध्य करण्यात कोणती आव्हाने आहेत?

Q.6 **Write Short Notes on: (ANY THREE)**
टिपा लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Principles of Unity of Command	आजैक्य ची तत्त्वे [05]
B) Concept of scientific management	वैज्ञानिक व्यवस्थापनाची संकल्पना [05]
C) Structure of organisation	संघटनेची संरचना [05]
D) Concept of span of control	नियंत्रण कक्षाची संकल्पना [05]
E) Meaning of public administration	लोक प्रशासनाचा अर्थ [05]

Time: 02 hour

Seat no:	
	Max. Marks. 60

Note: 1) Read all the instructions carefully.
सर्व सूचना काळजी पूर्वक वाचा.
2) Attempt **ANY FOUR** questions.
कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
3) **Attempt Sub-Question A or B or C from Q1 to Q5.**
प्रश्न १ ते प्रश्न ५ मध्यन उपप्रश्न अ किंवा ब किंवा क सोडवा.
4) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
5) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांक वगळता काहीही लिहू नका.

Q.1 A) Discuss the differences between public and private administration. [15]
अ) लोक प्रशासन व खाजगी प्रशासनातील फरकाची चर्चा करा.
B) Write a detail note on new public administration. [15]
ब) प्रशासनाच्या विकासामध्ये नवीन लोक प्रशासनाचे योगदान स्पष्ट करा.
C) Describe the stages in the evolution of Public Administration as a [15] discipline.
क) लोक प्रशासन या शास्त्राच्या उक्तांतीच्या टप्पे विशद करा.

Q.2 A) Write a detail note on the principles of F W Taylor's Scientific [15] Management.
अ) एफ. डब्ल्यू. टेलर यांच्या वैज्ञानिक व्यवस्थापनाची तत्वे यावर सविस्तर टिप्पणी लिहा.
B) Explain the characteristic features of Weber's model of [15] Bureaucracy.
ब) वेबरच्या नोकरशाही प्रारूपाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
C) Explain McGregor's Theory X and Theory Y in detail. [15]
क) मॅकग्रेगर यांचा सिद्धांत X आणि सिद्धांत Y सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.

Q.3 A) Discuss the concept and features of hierarchy. [15]
अ) अधिकारश्रेणीची संकल्पना व त्याच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
B) Explain the elements and need of organisational structure. [15]
ब) संघटनात्मक रचनेचे घटक आणि आवश्यकता स्पष्ट करा.
C) Explain the principles and features of the principle of Delegation. [15]
क) प्रत्यायोजन या तत्वाचे सिद्धांत व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Q.4 A) Discuss in detail the E governance projects in India. [15]
अ) भारतातील ई-शासन प्रकल्प यावर सविस्तर चर्चा करा.
B) Describe the concept and principles of good governance. [15]
ब) सुशासनाची संकल्पना व तत्वे विशद करा.
C) Explain the challenges to e governance in India. [15]
क) भारतातील ई-शासनासमोरील अडचणी सविस्तर स्पष्ट करा.

Q.5 A) Explain the similarities between public and private [15] administration.
अ) लोक प्रशासन व खाजगी प्रशासनातील साम्य स्पष्ट करा.
B) Describe Weber's contribution to the development of the theory [15] of Bureaucracy.
ब) नोकरशाहीच्या सिद्धांताच्या विकासामध्ये वेबर यांचे योगदान विशद करा.
C) What are the challenges faced in achieving good governance in [15] India?
क) भारतात सुशासन साध्य करण्यात कोणती आव्हाने आहेत?

Q.6 **Write Short Notes on: (ANY THREE)**
टिपा लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Principles of Unity of Command	आजैक्य ची तत्त्वे [05]
B) Concept of scientific management	वैज्ञानिक व्यवस्थापनाची संकल्पना [05]
C) Structure of organisation	संघटनेची संरचना [05]
D) Concept of span of control	नियंत्रण कक्षाची संकल्पना [05]
E) Meaning of public administration	लोक प्रशासनाचा अर्थ [05]

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPUSLORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांकाशिवाय (Seat No.) इतर काहीही लिहू नये.

Q.1 Attempt ANY ONE of the following: [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा:

A) What are the key characteristics of ecopreneurship?
 पर्यावरणीय उद्योजगतेची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?
 B) Explain the various factors of rural entrepreneurship.
 ग्रामीण उद्योजगतेचे विविध घटक स्पष्ट करा.

Q.2 Attempt ANY ONE of the following: [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा:

A) Explain the Rural Entrepreneurial Ecosystem.
 ग्रामीण उद्योजकीय परिसंस्था स्पष्ट करा.
 B) Discuss the employment opportunities in agri-business and value addition in rural areas.
 ग्रामीण भागातील कृषी- व्यवसाय आणि मूल्यवर्धन क्षेत्रातील रोजगार संधींची चर्चा करा.

Q.3 Attempt ANY TWO of the following questions: [10]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) Schumpeter's key areas of Innovation
 शुंपीटरच्या नवप्रवर्तनाचे (Innovation) मुख्य भाग
 B) Project Identification
 प्रकल्प ओळख
 C) Employment opportunities in organic farming
 सेंद्रिय शेती क्षेत्रातील रोजगार संधीं
 D) Employment opportunities in aquaculture
 'मत्स्यपालन' क्षेत्रातील रोजगार संधीं

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPUSLORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर आसन क्रमांकाशिवाय (Seat No.) इतर काहीही लिहू नये.

Q.1 Attempt ANY ONE of the following: [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा:

A) What are the key characteristics of ecopreneurship?
 पर्यावरणीय उद्योजगतेची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?
 B) Explain the various factors of rural entrepreneurship.
 ग्रामीण उद्योजगतेचे विविध घटक स्पष्ट करा.

Q.2 Attempt ANY ONE of the following: [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा:

A) Explain the Rural Entrepreneurial Ecosystem.
 ग्रामीण उद्योजकीय परिसंस्था स्पष्ट करा.
 B) Discuss the employment opportunities in agri-business and value addition in rural areas.
 ग्रामीण भागातील कृषी- व्यवसाय आणि मूल्यवर्धन क्षेत्रातील रोजगार संधींची चर्चा करा.

Q.3 Attempt ANY TWO of the following questions: [10]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) Schumpeter's key areas of Innovation
 शुंपीटरच्या नवप्रवर्तनाचे (Innovation) मुख्य भाग
 B) Project Identification
 प्रकल्प ओळख
 C) Employment opportunities in organic farming
 सेंद्रिय शेती क्षेत्रातील रोजगार संधीं
 D) Employment opportunities in aquaculture
 'मत्स्यपालन' क्षेत्रातील रोजगार संधीं

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **Answer ANY TWO of the following.**
खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 3) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 4) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Define 'Conflict Theory'. Highlight the key aspects of the Conflict Theory with examples.

'संघर्ष सिद्धांत' परिभाषित करा. संघर्ष सिद्धांताचे प्रमुख पैलू उदाहरणांसह अधोरेखित करा.

Q.2 Write a detailed note on Education as a Sociological Problem.

शिक्षण ही एक सामाजिक समस्या आहे यावर सविस्तर टीप लिहा.

Q.3 **Write Short Notes on: (ANY TWO)**
टीपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

A) Social Determinants of Health
 आरोग्याचे सामाजिक निर्धारक
 B) Examples of Functionalism
 कार्यक्षमतेची उदाहरणे
 C) Sociology of Health
 आरोग्याचे समाजशास्त्र
 D) Poverty as a problem in Education
 गरिबी ही शिक्षणातील एक मोठी समस्या आहे

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **Answer ANY TWO of the following.**
खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 3) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 4) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Define 'Conflict Theory'. Highlight the key aspects of the Conflict Theory with examples.

'संघर्ष सिद्धांत' परिभाषित करा. संघर्ष सिद्धांताचे प्रमुख पैलू उदाहरणांसह अधोरेखित करा.

Q.2 Write a detailed note on Education as a Sociological Problem.

शिक्षण ही एक सामाजिक समस्या आहे यावर सविस्तर टीप लिहा.

Q.3 **Write Short Notes on: (ANY TWO)**
टीपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

A) Social Determinants of Health
 आरोग्याचे सामाजिक निर्धारक
 B) Examples of Functionalism
 कार्यक्षमतेची उदाहरणे
 C) Sociology of Health
 आरोग्याचे समाजशास्त्र
 D) Poverty as a problem in Education
 गरिबी ही शिक्षणातील एक मोठी समस्या आहे

Seat no:

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **Answer ANY TWO of the following.**
खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

3) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

4) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिह नये.

Q.1 Explain in detail the concepts of 'Tour', 'Tourist 'and 'Tourism'. [15]
'फेरफटका', 'पर्यटक' आणि 'पर्यटन' या संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

Q.2 Define 'Tourism Management'. Write a detailed note on the key aspects of 'Tourism Management'. [15]
'पर्यटन व्यवस्थापन' ची व्याख्या करा. 'पर्यटन व्यवस्थापन' च्या प्रमुख पैलूंवर सविस्तर टीप लिहा.

Q.3 Write Short Notes on: (ANY TWO) [15]
टीपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

- A) Human Relations School
मानवी संबंध शाळा
- B) Types of Tourism
पर्यटनाचे प्रकार
- C) Travel in Medieval Times
मध्ययुगीन काळातील प्रवास
- D) Social Impact of Tourism
पर्यटनाचा सामाजिक प्रभाव

Seat no:

Time: 01 hour

Note: 1) **Answer ANY TWO of the following.**
खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

3) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

4) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिह नये.

Q.1 Explain in detail the concepts of 'Tour', 'Tourist 'and 'Tourism'. [15]
'फेरफटका', 'पर्यटक' आणि 'पर्यटन' या संकलना सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

Q.2 Define 'Tourism Management'. Write a detailed note on the key aspects of 'Tourism Management'. [15]
'पर्यटन व्यवस्थापन' ची व्याख्या करा. 'पर्यटन व्यवस्थापन' च्या प्रमुख पैलूंवर सविस्तर टीप लिहा.

- A) Human Relations School
मानवी संबंध शाळा
- B) Types of Tourism
पर्यटनाचे प्रकार
- C) Travel in Medieval Times
मध्ययुगीन काळातील प्रवास
- D) Social Impact of Tourism
पर्यटनाचा सामाजिक प्रभाव

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Seat no:	
----------	--

Max. Marks. 30

Time: 01 hour

Note: 1) **ALL** questions are **COMPUSLORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Answer ANY ONE of the following:** [10]

A) How do you describe Tourism? Explain its scope.
 B) Distinguish between domestic and international tourism.

Q.2 **Answer ANY ONE of the following:** [10]

A) What are the key objectives of India's tourism policies? What is the government's role in tourism development?
 B) Define and explain sustainable tourism

Q.3 **Write Short Notes on: (ANY THREE)** [10]

A) Human resources in Tourism
 B) Conservative Tourism
 C) Local Tourism
 D) Importance of responsible tourism
 E) Culture and Tourism

Q.1 **Answer ANY ONE of the following:** [10]

A) How do you describe Tourism? Explain its scope.
 B) Distinguish between domestic and international tourism.

Q.2 **Answer ANY ONE of the following:** [10]

A) What are the key objectives of India's tourism policies? What is the government's role in tourism development?
 B) Define and explain sustainable tourism

Q.3 **Write Short Notes on: (ANY THREE)** [10]

A) Human resources in Tourism
 B) Conservative Tourism
 C) Local Tourism
 D) Importance of responsible tourism
 E) Culture and Tourism

Time: 02 hrs

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1

Answer ANY TWO of the following:

[12]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) Compare the era before cinema and after its invention in terms of cultural expression.

अ) चित्रपटाच्या पूर्वी आणि नंतरच्या काळातील सांस्कृतिक अभिव्यक्तीची तुलना करा.

B) Analyze the philosophical undertones in The Matrix or Inception.

ब) The Matrix किंवा Inception मधील तत्त्वज्ञानात्मक संदर्भाचे विश्लेषण करा.

C) What values are portrayed in the film Swades? How do they reflect social responsibility?

क) Swades चित्रपटात कोणती मूळ्ये मांडली आहेत? ती सामाजिक जबाबदारी कशी दर्शवतात?

Q.2

Answer ANY TWO of the following:

[12]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) How does Hindi cinema of the 1960s-1980s reflect societal values?

अ) १९६० ते १९८० च्या हिंदी चित्रपटात सामाजिक मूळ्ये कशी प्रतिबिंबित होतात?

B) Explain the difference between modern and post-modern elements in Indian cinema.

ब) भारतीय चित्रपटातील आधुनिक आणि उत्तरआधुनिक घटकांमधील फरक स्पष्ट करा.

C) What is pseudo-romance in cinema, and how is it portrayed in films post-1990?

क) चित्रपटातील खोट्या प्रेमकथांचे स्वरूप काय आहे आणि १९९० नंतर ते कसे दाखवले गेले आहे?

Q.3

Answer ANY TWO of the following:

[12]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) How did new wave cinema bring realism to the portrayal of women?

अ) नव्या लाटेच्या चित्रपटांनी स्त्रियांचे वास्तववादी चित्रण कसे केले?

B) Analyse the character of Gangubai in terms of strength and vulnerability.

ब) गंगुबाईच्या पात्राचे ताकद आणि असुरक्षितता यांच्या दृष्टीने विश्लेषण करा.

C) How does the movie 'Thappad' question gender roles and societal norms?

क) Thappad चित्रपट लिंगभेद आणि सामाजिक रूढींना कसे प्रश्न विचारतो?

Q.4

Answer ANY TWO of the following:

[12]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) Explain the concept of surrogacy as depicted in Vicky Donor or The Surrogacy.

अ) Vicky Donor किंवा The Surrogacy चित्रपटात दाखवलेले सरोगसीची संकल्पना स्पष्ट करा.

B) Discuss the doctor-patient relationship as seen in Munnabhai M.B.B.S. or Anand.

ब) Munnabhai M.B.B.S. किंवा Anand मध्ये दाखवलेल्या डॉक्टर-रुग्ण नातेसंबंधाची चर्चा करा.

C) What are the social and ethical concerns raised in Kahaani 2?

क) Kahaani 2 चित्रपटात कोणते सामाजिक व नैतिक मुद्दे मांडले गेले आहेत?

Q.5

Write Short notes on: (ANY THREE)

[12]

टिपा लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Rang De Basanti uses youth as a vehicle for political awakening.

अ) Rang De Basanti चित्रपटात तरुण वर्ग राजकीय जागृतीसाठी वापरला आहे

B) The themes of idealism in Guide and Deewar.

ब) Guide आणि Deewar चित्रपटातील आदर्शवादाच्या कल्पना.

C) The evolution of the female protagonist from Bandit Queen to Queen.

क) Bandit Queen पासून Queen पर्यंत स्त्री नायिकेचा विकास.

D) The film Black portray ethical responsibilities in caregiving.

ड) Black चित्रपटात काळजी घेण्याच्या नैतिक जबाबदाऱ्यांचे चित्रण.

Seat no:

Max. Marks. 60

Time: 02 hrs

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1

Answer ANY TWO of the following:

[12]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) Compare the era before cinema and after its invention in terms of cultural expression.

अ) चित्रपटाच्या पूर्वी आणि नंतरच्या काळातील सांस्कृतिक अभिव्यक्तीची तुलना करा.

B) Analyze the philosophical undertones in The Matrix or Inception.

ब) The Matrix किंवा Inception मधील तत्त्वज्ञानात्मक संदर्भाचे विश्लेषण करा.

C) What values are portrayed in the film Swades? How do they reflect social responsibility?

क) Swades चित्रपटात कोणती मूळ्ये मांडली आहेत? ती सामाजिक जबाबदारी कशी दर्शवतात?

Q.2

Answer ANY TWO of the following:

[12]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) How does Hindi cinema of the 1960s-1980s reflect societal values?

अ) १९६० ते १९८० च्या हिंदी चित्रपटात सामाजिक मूळ्ये कशी प्रतिबिंबित होतात?

B) Explain the difference between modern and post-modern elements in Indian cinema.

ब) भारतीय चित्रपटातील आधुनिक आणि उत्तरआधुनिक घटकांमधील फरक स्पष्ट करा.

C) What is pseudo-romance in cinema, and how is it portrayed in films post-1990?

क) चित्रपटातील खोट्या प्रेमकथांचे स्वरूप काय आहे आणि १९९० नंतर ते कसे दाखवले गेले आहे?

Q.3

Answer ANY TWO of the following:

[12]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) How did new wave cinema bring realism to the portrayal of women?

अ) नव्या लाटेच्या चित्रपटांनी स्त्रियांचे वास्तववादी चित्रण कसे केले?

B) Analyse the character of Gangubai in terms of strength and vulnerability.

ब) गंगुबाईच्या पात्राचे ताकद आणि असुरक्षितता यांच्या दृष्टीने विश्लेषण करा.

C) How does the movie 'Thappad' question gender roles and societal norms?

क) Thappad चित्रपट लिंगभेद आणि सामाजिक रूढींना कसे प्रश्न विचारतो?

Q.4

Answer ANY TWO of the following:

[12]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

A) Explain the concept of surrogacy as depicted in Vicky Donor or The Surrogacy.

अ) Vicky Donor किंवा The Surrogacy चित्रपटात दाखवलेले सरोगसीची संकल्पना स्पष्ट करा.

B) Discuss the doctor-patient relationship as seen in Munnabhai M.B.B.S. or Anand.

ब) Munnabhai M.B.B.S. किंवा Anand मध्ये दाखवलेल्या डॉक्टर-रुग्ण नातेसंबंधाची चर्चा करा.

C) What are the social and ethical concerns raised in Kahaani 2?

क) Kahaani 2 चित्रपटात कोणते सामाजिक व नैतिक मुद्दे मांडले गेले आहेत?

Q.5

Write Short notes on: (ANY THREE)

[12]

टिपा लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Rang De Basanti uses youth as a vehicle for political awakening.

अ) Rang De Basanti चित्रपटात तरुण वर्ग राजकीय जागृतीसाठी वापरला आहे

B) The themes of idealism in Guide and Deewar.

ब) Guide आणि Deewar चित्रपटातील आदर्शवादाच्या कल्पना.

C) The evolution of the female protagonist from Bandit Queen to Queen.

क) Bandit Queen पासून Queen पर्यंत स्त्री नायिकेचा विकास.

D) The film Black portray ethical responsibilities in caregiving.

ड) Black चित्रपटात काळजी घेण्याच्या नैतिक जबाबदाऱ्यांचे चित्रण.